

HELSINGIN YLIOPISTO

Kirjoitusohje kandidaatintutkielmaan

Sosiaalitieteiden kandiohjelma, versio 1/2024

Laatija:

Arho Toikka & Maija Kalm-Akubardia

20.6.2024

Helsinki

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Sosiaalitieteiden kandiohjelma

Tekijä: Arho Toikka & Maija Kalm-Akubardia

Työn nimi: Kirjoitusohje kandidaatintutkielmaan. Sosiaalitieteiden kandiohjelma.

Työn laji: Ohjeteksti

Kuukausi ja vuosi: Kesäkuu 2024

Sivumäärä:36

Avainsanat: tieteellinen kirjoittaminen, lähdeviitteet, APA

Sisällysluettelo

1	Kandidaatintutkielma	5
1.1	Tutkielman tekoa tukeva opetus ja tutkielmaan liittyvät suoritukset	6
2	Kanditutkielman taitto ja tekstin tekninen rakenne	7
2.1	Tutkielman pituus	7
2.	Kansi eli nimilehti	7
2.3	Tiivistelmä	7
2.4	Sisällysluettelo	8
2.5	Mallipohjan soveltaminen valmiiseen tekstiin	8
3	Kanditutkielman tekstiosiot	10
3.1	Johdanto	10
3.2	Teoriaosio eli keskeiset käsitteet	10
3.3	Analyysi eli sisältöluvut	12
3.4	Johtopäätökset	12
3.5	Tekoälyn hyödyntämisestä kandidaatin tutkielmassa	13
4	Lähteet ja lähdeviitteet	15
4.1	Tekstiviitteet	15
4.1.1	Viittaaminen useampaan lähteeseen	16
4.1.2	Viittaaminen useaan saman kirjoittajan julkaisuun	17
4.1.3	Viittaaminen lähteeseen, jolla useampia kirjoittajia	17
4.1.4	Viittaaminen toimitetun kirjan artikkeleihin	18
4.1.5	Saman viitteen toistuva käyttö	18
4.1.6	Suorat lainaukset	19
4.1.7	Internet-lähteet	20
4.1.8	Viittaaminen ohjelmistoon, kuten tekoälyyn (tekstissä ja lähdeluettelossa)	20
4.1.9	Sanomalehdet ja aikakauslehdet	21
4.1.10	Toisen käden lähteet	22
4.1.11	Lakitekstiin viittaaminen	22
4.2	Viitteen paikka tekstissä	24
5	Lähdeluettelo	27
5.1	Lähdeluettelossa ilmoitetut asiat	27

5.1.1 Kirjat	28
5.1.2 Kokoomateokset	28
5.1.3 Artikkelit	29
5.1.4 Sarjat ja tutkimusraportit	30
5.1.5 Sanomalehdet, aikakauslehdet, blogit	30
5.1.6 Laki lähdeluettelossa	31
5.1.7 Kun kaikki tieto ei ole saatavilla	31
5.1.8 Muut erikoislähteet	32
6 Kirjoittamiseen liittyviä ohjeita	33
6.1 Kirjasin, rivivälit ja marginaalit	33
6.2 Alaviitteet ja loppuviitteet	34
6.3 Aikamuotojen käyttö	34
6.4 Verbin muoto (persoona)	34
6.5 Kielenkäyttö	35
7 Hyväksi havaittuja keinoja edesauttaa kirjoitusprosessia	36

1 Kandidaatintutkielma

Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden kandiohjelmassa suoritettava kandidaatintutkielma on (ensisijaisesti) perusteltuun rajaukseen ja tutkimuskysymykseen pohjautuva kirjallisuuskatsaus. Aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen pohjautuvana kirjallisuuskatsauksena se ei pidä sisällään empiirisen tutkimusaineiston keruuta tai analyysiä. Kandidaatintutkielmalla osoitetaan kykyä tieteellisen kirjoittamiseen ja tieteellisen ajattelun soveltamiseen sekä kykyä käsitellä yhteiskuntatieteellisiä ongelmia.

Tämä ohjeisto on tarkoitettu ohjelmassa kandidaatintutkielmaa kirjoittaville. Ohjeeseen on kerätty tutkielman teossa hyödynnettäviä kaikille yhteisiä asioita, kuten yliopiston tutkielman pohjan käyttöön, tekstin yleiseen rakenteeseen ja viittauskäytäntöihin liittyviä asioita. Teksti on luonteeltaan ohjeistava, eli siitä voi perustellussa tilanteessa poiketa. Ohjeet perustuvat aiempaan sosiaalitieteiden kirjoitusohjeeseen¹ ja ne on muokattu vastaamaan sosiaalitieteiden kandiohjelman kandidaatintutkielman vaatimuksia.

Ohjeet ovat mahdollisimman pitkälle yhtenevät yleisessä käytössä olevan APA:n yhdistyksen julkaisumanuaalin (Publication Manual of the American Psychological Association) kanssa, ja ne on harmonisoitu myös valtiotieteellisen tiedekunnan yleisiin ohjeisiin (lähinnä tekstin asetteluun liittyviin ohjeisiin). Sosiaalitieteiden ohjelman ensisijainen viittaustapa on APA:n 7. laitos, huomioiden tässä ohjeessa määritellyt poikkeukset näistä ohjeista. Voit kuitenkin käyttää myös jotain muuta viittaustapaa: aiemmin ohjelmassa on opetettu APA:n 6. laitoksen mukaiset käytännöt ja niitä voi tietysti käyttää, kunhan käyttää valitsemaansa tapaa johdonmukaisesti. APA:n 6. ja 7. laitoksen erot ovat joka tapauksessa pieniä, näkyvimpänä painopaikan putoaminen pois lähdeluettelon kirjoista. Jos haluat käyttää jotain muuta viittauskäytäntöä kuin APA, tästä kannattaa keskustella tutkielmasi ohjaajan kanssa, mutta yleisesti tärkeintä on se, että valittua viittaustyyliä käytetään johdonmukaisesti ja huolellisesti.

¹ Aikaisempien versioiden kirjoittamiseen osallistuivat Inari Sakki, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Anu Katainen, Jukka Lipponen, Maria Tapola-Haapala, Mia Silfver-Kuhlampi, Lena Näre sekä Arho Toikka. Erityisesti luvuissa 6 ja 7 käytetään paljolti aiempien versioiden tekstejä.

1.1 Tutkielman tekoa tukeva opetus ja tutkielmaan liittyvät suoritukset

Sosiaalitieteiden kandiohjelmassa kaikki osallistuvat pakolliseen kandiseminaariin. Seminaarin laajuus on 4 opintopistettä. Seminaarin opettaja on lähtökohtaisesti tutkielman ohjaaja ja tarkastaa tutkielman. Ohjelmassa toteutetaan kandidattutkielman tekemistä tukevia seminaareja monella eri tavalla. Tapaamisten, palautettavien tekstiversioiden ja palautekierrosten määrä vaihtelee. Joissain seminaareissa on koko opintosuunnan yhteisiä luentotyyppejä tapaamisia, joissain enemmän kirjoittamisen harjoittelua, joissain keskitytään vain oman tutkielman tekemiseen. Vaihtelua voi olla opintosuuntien välillä, mutta myös ryhmien välillä.

Samoihin oppimistavoitteisiin voi päästä erilaista reittiä. Ohjelmassa on päätetty jättää toteutuksen konkreettiset yksityiskohdat kunkin opettajan päätettäväksi. Seminaareja vetäville opettajille järjestetään yhteisiä suunnittelutilaisuuksia, joissa käydään opetuksen raamit läpi. Näiden raamien sisällä toteutukset voivat olla hyvin erilaisia ja erot voivat näyttäytyä opiskelijalle vielä suurempina. Ohjelmassa on kuitenkin todettu, että erilaisten opetustapojen vaatimat opetusresurssit ja se, miten niillä päästään oppimistavoitteisiin, ovat hyvin samanlaisia eikä suurempaa tarvetta seminaaritoteutusten harmonisointiin ole.

Seminaarin yhteydessä suoritetaan myös opintojaksot VALT-101 Äidinkieli sekä VALT-110S/R Kypsyysnäyte. VALT-101 suoritetaan tutkielmaseminaarissa työskennellessä seminaarin vetäjän ohjeiden mukaan ja kypsyysnäyte on tällä hetkellä tutkielman tiivistelmä.

2 Kandidutkielman taitto ja tekstin tekninen rakenne

Kandidaatin tutkielmassa käytetään Helsingin yliopiston mallipohjaa, joka löytyy opiskelijan ohjeiden [Tutkielma ja kypsyysnäyte kandiohjelmassa -sivulta](#). Tämä luku antaa tarkentavia ohjeita mallipohjan käyttöön, mutta itse mallipohja-dokumentissa on hyviä ohjeita esimerkiksi saavutettavuuden osalta, joita ei tässä toisteta. Huomaa kuitenkin, että mallipohjan luku 1.3 Valmiin tekstin siirtäminen mallipohjaan onnistuu todennäköisesti helpommin tämän ohjeen luvun 2.5 neuvoja seuraten – joskin kaikista helpoimmalla pääset käyttämällä mallipohjaa alusta alkaen

2.1 Tutkielman pituus

Kandidaatintutkielman vähimmäispituus on 20 tekstisivua mallipohjan asettelulla. Vähimmäissivumäärä sisältää vain leipätekstin eli ei kansilehteä, tiivistelmää, sisällysluetteloja, lähdeluetteloja ja mahdollisia liitteitä, mutta kuitenkin kaikki tekstiluvut. Enimmäissivumäärä on 25 tekstisivua. Suomenkielistä tekstiä mallipohjan asettelulla mahtuu sivulle yleensä 200-300 sanaa eli leipätekstin pituus on siis arviolta vähintään 3 000 ja enintään 7 500 sanaa

2.2 Kansi eli nimilehti

Mallipohjan mukaisesti kansilehdellä on työn otsikko, mahdollinen alaotsikko, koulutusohjelman ja opintosuunnan nimi, tekijän nimi, ohjaajan tai ohjaajien nimet ja tittelit eli tehtävät yliopistolla sekä päiväys. Tittelillä tarkoitetaan tässä ensisijaisesti ohjaajan roolia yliopistolla (professori, yliopistonlehtori, dosentti..), mutta voit käyttää myös ohjaajan oppiarvoa tai pelkkää nimeä.

Työn nimen tulee kuvata työn sisältöä mahdollisimman osuvasti. Niin ikään sen tulee osoittaa, mikä tässä työssä on erityistä. Se voi olla kysymysmuodossa tai alaotsikollinen. Otsikon tulee herättää lukijan mielenkiinto. Sellaisia johdattelevia sanoja, kuten harjoitustyö, tutkimus tai tutkielma ei tarvita, koska työn lukija tietää kontekstista, mistä on kyse.

2.3 Tiivistelmä

Tiivistelmässä saa olla enintään 350 sanaa. Siitä tulisi ilmetä lyhyesti työn keskeisin sisältö ja merkittävät pohditut asiat. Mallipohjan tiivistelmässä mainitaan myös 3-7

tutkimuksesi kannalta keskeistä avainsanaa, jotka toimivat myös työsi mahdollisina hakusanoina.

2.4 Sisällysluettelo

Sisällysluettelo esitetään omana sivunaan. Jotta tutkielmassa ei olisi turhia typografisia merkkejä, jätä pisteviivat ja sivun lyhenteet pois. Sisällysluettelon otsikoiden on vastattava tarkalleen tekstin otsikoita. Sisällysluettelo on helppo koota käyttämällä Wordin sisällysluettelotoimintoa. Merkitse sisällysluetteloon myös lähteiden ja liitteiden alkamiskohta, mutta niiden eteen ei tarvita numeroa.

Jäsennysporrastuksessa käytetään arabialaisia numeroita. Älä kirjoita porrastuksen viimeistä pistettä, vaan jätä se kaikkialta pois (esim. 1, 1.2, 1.2.1). Kandidutkielmassa yleensä enintään kaksi lukutasoa riittää (1, 2.. tai 1, 2.1, 2.2..) Muista, että kun jaat luvun alalukuihin, täytyy alalukujen ja otsikoiden lukumäärän olla vähintään kaksi (esim. 2.1.1 ja 2.1.2).

2.5 Mallipohjan soveltaminen valmiiseen tekstiin

Yleensä kannattaa kirjoittaa tutkielma suoraan mallipohjaan. Jos olet kuitenkin kirjoittanut tekstin ilman mallipohjaa tai käyttänyt jotain muuta tekstinkäsittelyohjelmaa, joskus on tarpeen soveltaa mallipohjaa jälkikäteen. Mallipohjan ohje on usein työläs ja sekoittaa helposti pohjan asetukset, joten tässä suoraviivaisempi tapa (joskaan ei sekään ihan aukottomasti toimiva, Wordilla on omat kiemuransa):

- 1) Tallenna tutkielmatiedosto Word-muodossa ja mallipohjatiedosto sellaisenaan.
- 2) Avaa tutkielmatiedosto ja valitse Wordin työpöytäversiossa File > Options.
- 3) Valitse Add-ins ja alavetovalikosta Manage kohta Templates ja paina Go.
- 4) Valitse aukeavassa ikkunassa Automatically update document styles ja sitten Attach
- 5) Etsi aukeavassa tiedostohakemistoikkunassa mallipohjatiedosto ja valitse Open ja kun palaat edelliseen ikkunaan valitse OK.
- 6) Jos olit käyttänyt dokumentissasi tyylejä kuten otsikointia, nämä muuttuivat mallipohjan mukaisiksi. Jos et ollut, joudut määrittämään tyylit Home > Styles -valikosta jokaiselle kappaleelle tai:

- 7) Jos käytit Wordin oletuspohjaa, todennäköisesti muut muotoilut siirtyivät hyvin, mutta leipäteksti ei. Tämä johtuu siitä, että Wordin oletuspohjassa leipätekstin tyyliksi on määritelty Normal, ei Body text. Saat tämän korjattua koko tekstiin:
- a. Valitse Home > Replace.
 - b. Siirrä kursori kohtaan Find what ja valitse valikko Format > Style.. > Normal
 - c. Siirrä kursori kohtaan Replace with ja valitse valikko Format > Style.. > Body text 1
 - d. Valitse Replace all.

3 Kandintutkielman tekstiosiot

Yhdessä tiivistelmän kanssa sisällysluettelo tarjoaa hyvän kuvan siitä, mitä tutkielma käsittelee, miten kokonaisuus rakentuu ja miten käsittely etenee. Saman asiasisällön esittämiselle on aina olemassa useita erilaisia rakenteellisia vaihtoehtoja ja toimiva rakenne syntyy usein kokeilemalla. Kandidaatin tutkielmassa usein kuitenkin toimii rakenne, jonka pääluvut ovat johdanto, ns. teoriaosio eli keskeistä kirjallisuutta ja käsitteitä esittelevä osio, ns. analyysiosio, joka keskittyy tekijän omaan pohdintaan ja käytetyn kirjallisuuden kokoamiseen kokonaisuudeksi sekä johtopäätösosio. Nämä voivat koostua useammasta alaluvusta.

3.1 Johdanto

Johdanto sisältää taustoituksen aihepiiriin, relevantit lähtökohdat, tutkimuskysymyksen ja perustelun, miksi aihepiiri on tutkimuksellisesti tärkeä. Johdannon tehtävänä on johdattaa lukija lyhyesti aiheeseen ja motivoida hänet jatkamaan lukemista – kandintutkielmalla toki usein on vain yksi lukija, tutkielmaa tarkastava opettaja, joka jaksaa kyllä lukea työn loppuun, mutta kannattaa hänetkin pitää kiinnostuneena. Johdannosta pitää vaivattomasti käydä selville, mikä on kirjoittajan perusidea ja mihin hän pyrkii työllään, eli mitä tutkimuskysymystä hän on lähtenyt selvittämään. Johdannossa voidaan esitellä selvästi, mutta vielä hyvin yleisluonteisesti tutkimuksen keskeisiä ratkaisuja mutta johdannosta on varottava tekemästä tiivistelmän toisintoa. Ihannetapauksessa johdanto etenee siten, että lukijakin päätyy ymmärtämään, miksi on kiinnostavaa ja tärkeää tutkia juuri työssä esille nostettavia kysymyksiä. Johdannossa voit kuvailla lukijalle lyhyesti myös tutkielman rakennetta.

3.2 Teoriaosio eli keskeiset käsitteet

Luvussa kuvataan tutkielman näkökulma ja määritellään keskeiset käsitteet, joiden ymmärtäminen on tärkeää tutkielman aiheen kannalta. Tässä luvussa osoitat, että tunnet käsitteiden ympärillä käytävän keskustelun ja tiedostat oman positiiosi siinä. Huomioi, että käsitteillä voi olla tutkimusaloihin liittyviä vaihtelevia määritelmiä ja tuo esiin, minkälaiseen määrittelyyn sitoudut omassa tutkielmassasi. Tässä luvussa voit myös kertoa siitä, miten tutkielmasi kirjallisuus on valikoitunut. Kandidaatin tutkielman ei tarvitse olla tieteellisen systemaattinen kirjallisuuskatsaus kaikkeen

alan kansainväliseen tutkimukseen, mutta siinä tulisi kuitenkin pyrkiä käyttämään ensisijaisia lähteitä eli alkuperäisiä tutkimusjulkaisuja, ja lähteiden valikoitumista voi hyvin tässä luvussa perustella.

Ensisijaista lähdemateriaalia eli alkuperäistutkimusta ovat vertaisarvioidut eli referee-menettelyn läpikäyneet julkaisut elitieteellisten lehtien artikkelit ja vertaisarvioidut kirjat. Kandidaatintutkielmassa erottelu vertaisarvioituihin ja vertaisarvioimattomiin tutkimukseen ei ole olennaista, mutta jos haluat tarkistaa asian, vertaisarvioinnin läpikäynnin voi tarkistaa muun muassa tutustumalla julkaisukanavan käytäntöihin heidän kotisivuillaan: esimerkiksi Yhteiskuntapolitiikka-lehti kertoo sivuillaan <https://yplehti.fi/ohjeita-kirjoittajalle/>, että Artikkelit-osaston tekstit ovat käyneet läpi vertaisarvion, mutta Analyysit-osaston tekstit eivät. Jos olet epävarma siitä, onko joku lehti ylipäätään vertaisarvioitu, voit tarkastaa julkaisijan tiedot suomalaisen tiedeyhteisön toteuttaman JUFO-portaalin listauksien kautta: <https://jfp.csc.fi/>.

Toissijaisia lähteitä ovat vertaisarvioimattomat alkuperäistutkimukset, joita julkaistaan esimerkiksi tutkimuslaitosten omissa julkaisusarjoissa sekä tieteellisten lehtien siihen tarkoitetuilla osastoilla sekä alkuperäistutkimusta koostavat julkaisut kuten oppikirjat ja Tällaisia lähteitä voi käyttää silloin, kun syystä tai toisesta ei ensisijaista tutkimusta ole olemassa tai saatavilla. Muiden opiskelijoiden kandidaatin ja maisterintutkielmat ovat tieteellisiä, ei-vertaisarvioituja lähteitä, ja yleensä niihin viittaaminen ei ole kandidaatin tutkielmassa suositeltavaa – tilanne, jossa opinnäytteenä tehtävässä tutkielmassa olisi käsitteellisesti jotain, mitä ei tieteellisestä kirjallisuudesta muuten löydy, on todella harvinainen. Alimmalla portaalla ovat ei-tieteellisiä lähteet kuten sanomalehtiartikkelit tai lait. Näihin viittaaminen on kandintutkielmassa sallittua, mutta varsinaisia kirjallisuuskatsauksen osia ne eivät ole ja niitä kannattaa käyttää harkiten.

Mitä pidemmälle opinnoissa edetään, sitä enemmän lähdeaineiston pitää olla alan alkuperäistutkimusta. Jo kandidaatintutkielmassa on hyvä pyrkiä alkuperäisten lähteiden äärelle. Muista kuitenkin, että tämä ei tarkoita sitä, että olisi välttämätöntä palata ensimmäisenä historiassa jotain aihetta tutkineeseen lähteeseen, vaan sitä,

että käytetään ensisijaista lähdemateriaalia (ks. lähdeviitteet -luvun ohje toisen käden lähteistä).

3.3 Analyysi eli sisältöluvut

Sisältölukujen tavoitteena on analyysi tai synteesi olemassa olevasta tutkimustiedosta. Synteessillä tarkoitetaan erillisten tutkimusten yhdistämistä koherentiksi kokonaisuudeksi. Kandidatutkielman kirjallisuuskatsaus voi olla luonteeltaan yhteen kokoavaa, vertailevaa tai yhdistelmä näitä kumpaakin lähestymistapaa. Tutkielmassa kuvataan tutkimuskirjallisuuden keskeiset näkökulmat ja tulokset jäsennellysti ryhmitellen ja/tai vertaillen, ja tämän ryhmittelyn ja vertailun tekeminen on kirjoittajan oma panos. Muista että lukujen tulee palvella annettuun tutkimuskysymykseen vastaamista.

Kirjoittajan tulee aina muistaa, että hän on kirjoittamassa omaa tekstiään, jonka hän rakentaa aikaisemmin julkaistujen tutkimusten varaan. Työn logiikan tulee siis näkyä selvästi, ja lähteitä käytetään oman argumentin rakentamiseen. On muistettava, että alan tutkimus tulee huomioida tasapuolisesti, ei siis tendenssimäisesti vain tietynsuuntaisia tuloksia valiten. Tieteellisessä kirjoituksessa ratkotaan ja tuodaan esiin ristiriitaisuuksia, niitä ei peitellä.

3.4 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä ja pohdinnassa esitetään yhteenveto tutkielman päätuloksista. Siinä voidaan esittää lisäksi arvio aiemman kirjallisuuden aukoista ja ongelmakohtista. Lisäksi on hyvä palata alussa esitettyyn tutkimuskysymykseen ja pohtia miten onnistuneesti siihen saatiin vastauksia. Kerro myös, mikä on tutkielman tulosten relevanssi ja mitä hyötyä niistä voi olla. Voit myös kertoa, mitä tulisi oman näkemyksesi mukaan tutkia seuraavaksi.

Pohdintaluvun kirjoittaminen kannattaa aloittaa hyvissä ajoin ja sitä kannattaa usein työstää rinnan sisältölukujen kanssa. Opinnäytetöiden tekijät kokevat pohdintaluvun kirjoittamisen toisinaan haastavana osaltaan sen vuoksi että tutkielman tekemisen aikana he ovat tulleet tietoisiksi lukuisista relevanteista tutkimuksista, joihin ei kandidatutkielman puitteissa ole yksinkertaisesti ollut mahdollisuuksia tutustua. Tekijän arvioidessa aiemman kirjallisuuden mahdollisia aukkoja, ongelmakohtia ja

ristiriitaisuuksia on siis lupa pidättäytyä tutkielmassa käytetyssä kirjallisuudessa. Kukaan ei edellytä kandidutkielman tekijältä yhtä laajaa lukeneisuutta kuin väitöskirjantekijältä mutta pohtivaa ja kriittistä otetta on hyvä rohkeasti harjoitella jo kandidutkielmassa!

3.5 Tekoälyn hyödyntämisestä kandidaatin tutkielmassa

Tekoälytyökalujen tai paremmin generatiivisten kielimallien käyttö on Helsingin yliopistossa lähtökohtaisesti sallittua. Tästä on linjattu Opintoasiainneuvoston päätöksellä ohjeessa “Tekoälyn käytön linjaukset Helsingin yliopiston opetuksessa” ja tästä ohjeesta opiskelijan ohjeessa annettuun opastukseen kannattaa kaikkien opiskelijoiden tutustua <https://studies.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/tekoalyn-kayttaminen-oppimisen-tukena>. Ohjeen mukainen käyttö ei vaikuta opintosuorituksen arvosteluun. Yleinen opastus koskee siis myös kandidaatin tutkielman kirjoittamista. Kirjoittamisessa kielimallien hyötyihin kannattaa kuitenkin suhtautua varauksella: niiden tuottama teksti on usein ensisilmäyksellä hyvin uskottavan oloista, mutta tarkemmassa tarkastelussa sisältää asiavirheitä, argumenttinvirheitä ja yksinkertaistuksia.

Linjauksen mukaisesti kielimallien käyttö pitää raportoida, mutta mallit eivät voi toimia lähteinä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että niihin viitataan kuten työkaluihin, ja tekninen ohjeistus viitteen tekoon on alempana muiden lähdeyyppien joukossa. Tästä seuraa myös se, että kirjoittaja on vastuussa tekstin sisällöstä ja siinä olevista mahdollisista virheistä. Generatiiviset kielimallit eivät enää tekstiä generoidessaan pääse käsiksi siihen materiaaliin, jolla niitä on harjoitettu, eivätkä ymmärrä sanomaansa. Näin ollen ne voivat esimerkiksi ”hallusinoida” lähteitä eli tilastollisen sanageneraattorinsa avulla luoda uskottavan näköisen lähdeviitteen, jota ei kuitenkaan ole olemassa. Ne voivat myös väittää lähteen sisältävän tekstiä, jota siellä ei ole. Koska kirjoittaja vastaa tekstin sisällöstä, jos tutkielmaan laittaa tällaisen kuvitellun lähteen tai sisällön, tämä on vilppiä, ja opintosuoritus hylätään.

Kielimallit voivat generoida myös vääristynyttä tekstiä. Ne voivat esimerkiksi toisintaa yhteiskunnallisia valta-asetelmia tai rakenteellista rasismia. Mallien toiminta ei ole ihan niin yksinkertaista, että ne automaattisesti toistaisivat kaikki ongelmalliset sisällöt, joita niiden rakentamisessa käytetyssä materiaalissa oli, ja

palveluita tarjoavat yritykset pyrkivät tätä ongelmaa myös korjaamaan. Kaikki mallien tuotos ei siis välttämättä ole ongelmallista, mutta ongelmasta tuskin päästään kokonaan eroonkaan.

Kielimallien käytössä tulee myös muistaa yksityisyyteen ja tekijänoikeuksiin liittyvät kysymykset. Palveluihin ei saa syöttää mitään henkilötiedoksi tulkittavaa, eli esimerkiksi sähköpostiosoitteita sisältävää materiaalia. Myöskään tekijänoikeuksien alaista materiaalia, mukaan lukien opetusmateriaaleja, ei tule ilman lupaa syöttää järjestelmiin.

Generatiivisilla kielimalleilla on kuitenkin paikkansa ja tarkoituksensa opinnoissa. Rajoitusten takia niiden käyttö tutkielmaan suoraan päätyvän tekstin generoimiseen onnistuu harvoin, ja hyviä hakukoneita yleiset kielimallit eivät ole. Esimerkiksi alustavan rakenteen ideoinnissa ne voivat kuitenkin toimia oikein hyvin. Myös rajattujen tekstiotteiden kielenhuollossa niitä voi hyödyntää esimerkiksi tekstin lyhentämiseen tai lauserakenteiden selventämiseen – mutta tämäkin käyttö edellyttää kyllä lukijalta tarkkaa suositusten läpikäymistä.

Linjauksen mukaisesti ei ole sallittua käyttää tekoälytyökaluja kypsyysnäytteen teossa. Kypsyysnäyte on tutkielman tiivistelmä, eli tämän tekstin osan hiomisenkaan työkalujen käyttö ei sallittua.

4 Lähteet ja lähdeviitteet

Akateemiseen tekstiin merkitään aina lähde tai lähteet, joihin kyseinen tieto perustuu. Lähde merkitään kaikkeen, mikä ei ole kirjoittajan omaa, uutta eli muualla esittelemätöntä ajattelua tai yleissivistystä sillä tavalla, että tekstin tyypillisen lukijakunnan voi olettaa tuntevan asian.

Vaikka periaate on yksinkertainen, viittaaminen ei ole helppoa. Ensimmäisiä akateemisia tekstejään kirjoittavat ovat usein huolissaan siitä, että jostain unohtuu viite ja näin tulee vahingossa plagioineeksi. Yleissivistykseen lukijoiden joukossa kuuluvien käsitteiden arviointi ei olekaan ihan helppoa. Asiasta ei kuitenkaan kannata olla liian huolissaan – vahingossa plagioinnit ovat äärimmäisen harvinaisia eikä pieniä teknisiä virheitä tulkita vilpiksi. Kannattaa kuitenkin aina jo luonnosvaiheessa kirjata lähde käsikirjoitukseen.

Eri tieteenaloilla käytetään erilaisia viittaustapoja. Tärkein sääntö on noudattaa samaa viittaustapaa johdonmukaisesti. Tässä ohjeessa käytetään APA7-manuaalin (Publication Manual of the American Psychological Association) mukaista viittaustapaa tietyin Suomen kentällä vakiintunein variaatioin. On kuitenkin hyvä muistaa, että APA-manuaalin rinnalla on lukuisia muita viittaustapoja ja jokaisella julkaisukanavalla on omat vaatimuksensa käytetyille viittaustavoille. Hyödyllistä lisätietoa tieteellisen kirjoittamisen käytänteistä ja lähteiden käytöstä löytyy muun muassa yliopiston Kielijelppi -sivustolta sekä APA7:n omilta englanninkielisiltä sivuilta.

<https://blogs.helsinki.fi/kielijelppi/tieteellinen-kirjoittaminen/>

<https://apastyle.apa.org>

4.1 Tekstiviitteet

APA:n tekstiviitteen perusrakenne koostuu kirjoittajan nimestä ja vuosiluvusta. Tekstiviitteitä käytetään aina, riippumatta siitä onko asia omin sanoin referoitu vai suora lainaus. Kirjoittajan tulee aina viitata siihen aikaisempaan tutkimukseen tai tietopohjaan, jota tekstissään hyödyntää. Käytetyt lähteet ilmaistaan tekstiviittauksen lisäksi lähdeluettelossa. Tekstissä olevan viitteen pitää antaa lähteestä niin tarkat tiedot, että se löytyy lähdeluettelosta helposti. Lukijan on

viitteiden perusteella voitava löytää lähteet tarkistaakseen viitteiden paikkansapitävyyden eli sen, että lähteisiin on viitattu asianmukaisesti. Tästä syystä tekstissä olevan viitteen ja lähdeluettelon tulee tarkasti vastata toisiaan.

Tarkempaa tietoa tiedonetsintää, tiedonhallintaohjelmiin sekä viittauskäytäntöihin liittyen myös ruotsiksi ja englanniksi, saat muun muassa kirjaston Tutkielman tekijän tiedonhallinta –kurssilta sekä kirjaston sivustolta:

<https://libraryguides.helsinki.fi/viitteidenhallinta>

Viitteet tekstin sisään merkitään siten, että sulkeissa mainitaan tekijän nimi ja vuosiluku. Viitattaessa laajalti koko teokseen tai tutkimukseen ei sivunumeroja tarvitse merkata. Sivu(t) merkitään silloin, kun kyseessä on suora sitaatti tai yksityiskohtainen tieto, kuten kaavio tms., jonka vaivattomampi paikantaminen palvelee lukijaa. Viitattaessa sivunumeroon tai sivunumeroihin lyhenteenä on s. Pilkku tulee tekijän nimen, vuosiluvun ja mahdollisten sivunumeroiden väliin.

Esimerkki:

(Brown, 1986, s. 45–46, 48)

(Helsingin yliopisto, 2021, s. 9)

Tekijä voi olla myös organisaatio. Jos organisaation nimestä käytetään yleisesti lyhennettä, avaa se ensimmäisellä viittauskerralla ja merkitse lyhenne hakasulkeisiin ja käytä myöhemmissä viittauksissa lyhennettä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [THL], 2023)

+ jatkossa tekstiviitteeksi riittää (THL, 2023)

Jos kirjoittajaa ei tunneta, tekijän sijasta käytetään julkaisun otsikkoa.

4.1.1 Viittaaminen useampaan lähteeseen

Useaan lähteeseen viitattaessa julkaisut erotetaan toisistaan puolipisteellä. Tekstin sisällä sulkeissa olevat lähdetiedot sijoitetaan aakkosjärjestykseen ja erota lähteet toisistaan puolipisteellä. Muista, että jos viittaat useampaan lähteeseen, kaikista lähteistä tulee löytyä kaikki mainitut tiedot – et siis voi laittaa useampaa viitettä kappaleen loppuun ”varmuuden vuoksi”.

Esimerkki:

(Argyle, 1969, s. 35–37; Tajfel, 1978)

Jos viittaa kerralla useampaan lähteeseen, laita lähteet tekijän sukunimen perusteella aakkosjärjestykseen.

4.1.2 Viittaaminen useaan saman kirjoittajan julkaisuun

Samalta kirjoittajalta samana vuonna ilmestyneet julkaisut erotetaan tekstin sisällä lisäämällä painovuoden jälkeen ilman välilyöntiä pieni kirjain alkaen a:sta, esimerkiksi (Tajfel, 1978a) ja (Tajfel, 1978b).

4.1.3 Viittaaminen lähteeseen, jolla useampia kirjoittajia

Jos teoksella on yksi tai kaksi tekijää, mainitaan viittauksessa aina molemmat.

Esimerkki:

(Meikäläinen & Teikäläinen, 2023)

Jos kirjoittajia on useampia, mainitaan ensimmäinen ja ym.

Esimerkki:

(Meikäläinen ym. 2023)

Jos juoksevan tekstin sisällä viitataan useisiin kirjoittajiin, se tehdään seuraavasti:

Esimerkki:

Kaksi kirjoittajaa

Tajfel ja Turner (1979) ovat esittäneet, että – –.

Useampi kuin kaksi kirjoittajaa

Meikäläinen ja kumppanit (1995, s. 226–233) listaavat useita avautumisen funktioita – –.

Huom! Lähdeluetteloon laitetaan kuitenkin aina jokaisen kirjoittajan nimi 20 kirjoittajaan asti:

Meikäläinen, M., Teikäläinen, T., Heikäläinen, H. (2023)

4.1.4 Viittaaminen toimitetun kirjan artikkeleihin

Toimitetun kirjan (kokoomateoksen) artikkeleihin tai lukuihin viitataan tekstissä artikkelin tai luvun kirjoittajan nimellä, aivan samoin kuin kokonaiseen kirjaan.

Esimerkki:

Ahokas (1998, s. 120–133) kertoo tunnetyön – –.

Jos kokoomateosta halutaan luonnehtia tekstissä yleisesti, voidaan ilmoittaa teoksen nimi ja toimittajat, esimerkiksi Sosiaalinen vuorovaikutus -teoksen (Lahikainen & Pirttilä-Backman, 1998) ratkaisut – –. Lähdeluettelosta teos löytyy tällöin kohdasta Lahikainen & Pirttilä-Backman.

4.1.5 Saman viitteen toistuva käyttö

Viitemerkintää mt. (= mainittu teos) tai mts. + sivunumero (= mainitussa teoksessa sivu[i]lla) voi käyttää silloin, kun samaan lähteeseen viitataan toistamiseen eikä välillä ole viitattu muuhun lähteeseen. Huomaa kuitenkin tämän ohjeen luku 4.2, jossa kuvataan APA-ohjeen mukainen käytäntö pitkään referaattiin – jos kirjoitat kappaleen tekstiä yhdestä lähteessä kuvatusta asiasta ja viittaat lähteeseen kappaleen alussa, sinun ei tarvitse kappaleen lopussa enää viitata uudestaan mt-viittauksella tai muullakaan viittauksella. Mt-viittauksilla voi kuitenkin tuoda esille useamman asian tarkkoja sijainteja tekstissä tai korostaa jotain faktaa.

Voisit siis kirjoittaa esimerkiksi näin:

Erich Frommin (1962, s. 217) mukaan kasvatus meidän kulttuurissamme liian usein johtaa spontaanisuuden häviämiseen ja alkuperäisten eli yksilöstä itsestään lähtevien sieluntoimintojen korvautumiseen ulkoapäin vaikutetuilla tunteilla, ajatuksilla ja pyrkimyksillä. Ystävällisyydestä, hyväntuulisuudesta ja kaikesta, mitä hymyn arvellaan ilmaisevan, tulee automaattitoimintoja, jotka pannaan käyntiin ja sammutetaan kuin sähkökatkaisimesta (mts. 218–219).

Oikein ja parempikin olisi kuitenkin kirjoittaa:

Erich Frommin (1962, s. 217-219) mukaan kasvatus meidän kulttuurissamme liian usein johtaa spontaanisuuden häviämiseen ja alkuperäisten eli yksilöstä itsestään lähtevien sieluntoimintojen korvautumiseen ulkoapäin vaikutetuilla tunteilla, ajatuksilla ja pyrkimyksillä. Ystävällisyydestä, hyväntuulisuudesta ja kaikesta, mitä hymyn arvellaan ilmaisevan, tulee automaattitoimintoja, jotka pannaan käyntiin ja sammutetaan kuin sähkökatkaisimesta.

4.1.6 Suorat lainaukset

Toisinaan lähteisiin viitataan myös siteeraamalla lähdettä sanatarkasti. Tällöin käytetään lainausmerkkejä erottamaan lainattu teksti omasta tekstistä.

Esimerkki:

Ja kuinka ollakaan, Darwinin (1988, s. 467) toteamus ” – – kilpailun yleensä täytyy olla ankarin niiden muotojen välillä, jotka ovat kaikissa suhteissa hyvin toistensa kaltaisia” pätee digitaalisiin tuotteisiin ja vuorovaikutusmuotoihin yhtä hyvin kuin eliölajeihinkin.

Sanojen tai virkkeiden pois jättäminen lainatusta jaksosta voidaan osoittaa tekstissä kahdella ajatusviivalla.

Kun lainaus on pitkä (yli 40 sanaa), jakso sisennetään vasemmasta reunasta (1,3 cm) omaksi kappaleekseen. Tällöin ei käytetä lainausmerkkejä. Viite sijoitetaan lainauksen loppuun ja piste pannaan viitteen sisäpuolelle ennen kaarisuljetta. Viitteeseen pitää aina merkitä sivunumero(t).

Tekstissä olevan viitteen edelle voidaan harkinnan mukaan sijoittaa sulkeisiin sellaisia lisäaineita kuin *esim.*, *mm.*, *varsinkin*, *etenkin*, *erityisesti*, *ks.* ja *vrt.* Tällaisten viitteiden käytössä on kuitenkin oltava tarkkana: *ks.* ohjaa hakemaan osoitetusta paikasta lisää samansuuntaista tietoa, *vrt.* taas sanotusta ainakin jossain

mielessä poikkeavaa tietoa. Näitä lyhenteitä ei tulisi käyttää liikaa. Tekstin viimeistelyvaiheessa onkin syytä tarkistaa, milloin ne ovat todella aiheellisia.

4.1.7 Internet-lähteet

Kun tekstiviittaus koskee Internet-lähdettä, on tärkeitä, että viittaus on selkeä ja helposti löydettävissä lähdeluettelosta.

Esimerkiksi viitattaessa Kansanterveyslaitoksen Internetsivuilta löytyviin AIDSia ja HIVia käsitteleviin perustietoihin, voidaan viite rakentaa tekstin sisään seuraavasti.

Esimerkki:

(Kansanterveyslaitos, 2006)

4.1.8 Viittaaminen ohjelmistoon, kuten tekoölyyn (tekstissä ja lähdeluettelossa)

Tekstiviitteeseen tulee ohjelmiston julkaisija, tyypillisesti yritys. Julkaisuvuosi on käyttämäsi version julkaisuvuosi. Lähdeluetteloon merkitään ohjelman versio mahdollisimman tarkasti. Muista, että ohjelmisto ei ole sillä tuotetun sisällön lähde.

näin tehdään – ohjelmistona viittaus:

Tekstissä: ”Tutkielman teon apuna käytettiin ChatGPT-tekoölyä (OpenAI, 2023). Tekoölyä käytettiin tekstin tiivistämiseen sekä kieliasun tarkastamiseen”.

Lähdeluettelossa:

OpenAI. (2023). ChatGPT (Mar 14 version) [Kielimalli].
<https://chat.openai.com/chat>

[APA:n virallisissa ohjeissa](#)

<https://blog.apastyle.org/apastyle/2015/01/how-to-cite-software-in-apa-style.html>

<https://apastyle.apa.org/blog/how-to-cite-chatgpt>

näin **ei** tehdä – lähteenä viittaus:

Tekstissä: Habitus on sosiologinen käsite, jota on erityisesti kehittänyt ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu. Habitus viittaa sisäistettyihin asenteisiin, uskomuksiin, arvoihin ja toimintatapoihin, jotka yksilö on omaksunut sosiaalisen ympäristönsä – kuten perheen, koulutuksen ja kulttuurin – kautta (OpenAI, 2023).

Tekoäly ei ole lähde eikä OpenAI ole habituksesta kirjoittanut, joten siihen ei voi tällä tavalla viitata ja tällainen viite olisi lähdevilppiä. Tässä kohtaa pitäisi etsiä varsinainen lähde, eli todennäköisesti Bourdieun teksti, ja viitata siihen. Kirjoittajan täytyy varmistaa, että tekoälyn kuvaus vastaa sitä mitä lähteessä todella on.

Tässä siis selvästi tarvittiin lähde – habituksen käsite ei ole yleissivistystä eikä kirjoittajan omaa ajattelua. Jos kyseessä on sellainen kohta, johon ei lähdeä tarvita, ei sellaista tarvita nytkään. Eli jos kirjoittaja on omaa ajatteluaan muotoillut tekstiksi ChatGPT:n avulla, teksti on silti kirjoittajan, ei ChatGPT:n.

4.1.9 Sanomalehdet ja aikakauslehdet

Viittauksessa ilmoitetaan kirjoittaja ja vuosiluku, jos tiedossa:

Esimerkit:

(Aalto, 2023)

(Aalto, 2023, s. 1)

Jos lähteenä käytetyn julkaisun kirjoittaja ei ole tiedossa, tekstissä käytetään viitteenä vuosiluvulla varustettua julkaisun nimeä, joka samanasuisena aloittaa myös lähdeluettelon vastaavan kohdan. Toisinaan viitteessä saatetaan käyttää myös julkaisijayhteisön nimeä, mutta usein julkaisun nimi antaa lukijalle enemmän sisällöllistä tietoa lähteestä kuin pelkkä viittaus julkaisijayhteisöön.

Esimerkki:

(Ukrainan sota – yliopiston suositukset, 2023)

tai

(Helsingin yliopisto, 2023)

4.1.10 Toisen käden lähteet

Joskus voi joutua viittaamaan lähteeseen, johon joku toinen kirjoittaja on viitannut, mutta jota ei itse ole voinut käyttää (koska se on hyvin vanha vai kirjoitettu kielellä, jota kirjoittaja ei ymmärrä, tai siitä on painos loppunut tms.).

Muista, että vaikka viittaisit sellaiseen tekstijaksoon, jossa kirjoittaja on käyttänyt lähteitä, tämä ei heti tarkoita, että viittauksesi olisi toisen käden viittaus. Jos käyttämäsi tekstin kirjoittaja on tuonut jaksoon mitään omaa ajattelua, tulkinnut lähdeä tai muotoillut ajatusta, sinun lähteesi on tämä teksti, ei se teksti johon kirjoittaja viittaa. Tiedehän aina rakentuu aiempien tutkijoiden työlle eikä tarkoitus ole etsiä jotain puhdasta alkuperäistä ajatusta, johon kukaan ei ole vaikuttanut!

Toisen käden lähteitä pitäisi välttää, koska on hankala olla varma siitä, että käyttämäsi lähteen kirjoittaja ei olisi tuonut tekstiin jotain uutta (kun kerran pääsyä alkuperäisen lähteen äärelle ei ole ja ei voida suoraan viitata siihen). Mutta jos toisen käden lähteen hyödyntämiselle on perusteltu syy, merkitään viittaus seuraavasti:

Esimerkki:

(Sheldon, 1949, viitattu lähteessä Eskola, 1985, s. 28)

Huom! Lähdeluetteloon merkitään ainoastaan se teos, jota olet itse käyttänyt. Tässä esimerkkitapauksessa Sheldon on alkuperäislähde. Ainoastaan Eskolan teos löytyisi lähdeluettelosta. Kannattaa miettiä tarkasti viittausta tehdessä, onko kyse puhtaasti alkuperäisteokseen viittaamisesta vai kuitenkin kyse myös toisen käden lähteen tutkimuksellisesta panoksesta aiheeseen.

4.1.11 Lakitekstiin viittaaminen

Suomalaisessa oikeustieteellisessä ja yhteiskuntatieteellisessä kirjallisuudessa ei ole vakiintunut APA-viittaajärjestelmän mukaista sulkuviitekäytäntöä. APA:n

sulkuviitteen perusrakenne perustuu kirjoittajan (tai muuhun yksilöivän tunnisteeseen) ja vuosiluvun, ja monissa oikeustieteellisissä käytännöissä käytetään vuosiluvun sijasta järjestysnumeron ja vuosiluvun yhdistelmää. Tällainen sekamalli viittauskäytännöissä aiheuttaa moniselitteisyyttä: kun osa lähteistä on viitattu järjestysluku/vuosiluvulla, osa vuosiluvulla, lähdeluettelon rakentamiseen ja järjestämiseen on monta erilaista tapaa. Lähteet voivat siis olla siten, että virallislähteet ovat listassa kategorioittain (esim. lait, hallituksen esitykset), virallislähteet ovat kokonaan erillisessä listassa tai lähdeluettelossa voidaan käyttää vain vuosilukua, vaikka tekstiviitteessä esitettäisiin myös järjestysluku. Tässä ohjeessa ei siis voida antaa yleispätevää ohjetta järjestysluku/vuosiluku -merkintää käytäviin viittauksiin. Yhdysvalloissa käytettävä ohjeistus ratkaisee tämän ongelman sillä, että järjestysnumero tulkitaan osaksi lain nimeä ja kaikista viitteistä käytetään vuosilukua sellaisenaan, myös laeista.

Oikeustieteellisten julkaisujen pohdintaa viittauskäytännöistä voit lukea tarkemmin täältä [Viittaaminen kotimaisissa oikeustieteellisissä julkaisuissa](https://www.demla.fi/s/Viittaaminen-kotimaisissa-oikeustieteellisissa-julkaisuissa.pdf)
<https://www.demla.fi/s/Viittaaminen-kotimaisissa-oikeustieteellisissa-julkaisuissa.pdf>

Kun yhtenäistä käytäntöä ei ole muodostunut ja APA:n peruseriaatteista ei voi käytäntöä johtaa, joudut varmistamaan lakeihin viittamisen yhteydessä miten ohjaajasi toivoo lain tekstiviitteet ja lähdeluettelon toteutettavan. Onneksi lakeihin viittaaminen on vain harvoin tarpeellista – lait eivät ole ensisijaisia lähteitä ja kirjallisuuspohjaisessa tutkielmassa on yleensä parempi viitata tutkimukseen, jossa noita lakeja on tarkasteltu kuin suoraan lakeihin.

Viitattaessa lakitekstiin ilmoitetaan viittauksessa aina lain virallinen lyhenne, mutta vasta kun se on ensin esiintynyt tekstissä avattuna. Tämän lisäksi merkataan luku, pykälä ja momentti, mikäli aiheellista.

Esimerkki:

Lastensuojelulaki (417/2007) 2 § mukaisesti...

... (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §).

Jatkossa:

... (LSL 417/2007, 2 §)

4.2 Viitteen paikka tekstissä

APA-tyylissä ei tunneta viittaustapaa, jossa lähdeaineisto ilmoitetaan vasta tekstikappaleen lopussa useamman lauseen jälkeen. Käytännöksi on muun muassa Suomessa kuitenkin vakiintunut, että pisteen käytöllä voidaan osoittaa, kohdistuuko viite yhteen vai useampaan virkkeeseen kappaleen sisällä. Viime vuosina kritiikki tätä käytäntöä kohtaan on nostanut päätään Suomessakin: *Media & Viestintä* -lehden pääkirjoituksessa Henrik Rydenfelt ja Lauri Haapanen perustelevat selkeästi sitä, miten tämä viittaustapa piilottaa sen, kuka on tekstissä ilmaistun takana (Rydenfelt & Haapanen 2024)

Rydenfelt, H. & Haapanen, L. (2024). Kuka näin on väittänyt? Huomioita viittaamisen etiikasta. Pääkirjoitus. *Media & Viestintä* 47(1): i-iv.

Tämä ns. kappaleviittauksen tapa kannustaa epäselvään ja laiskaan kirjoittamiseen ja pahimmassa tapauksessa eettisesti ongelmallisiin tilanteisiin, joissa kirjoittaja esimerkiksi laittaa omaa tekemistään aiemman kirjoittajan suuhun.

APA:n ohjeen mukaan pitkät referaatit kirjoitetaan niin, että viite on referoivan jakson ensimmäisessä virkkeessä ja toistuu vasta seuraavankappaleen alussa. Kirjoittajan vastuulla on kirjoittaa teksti niin, että lukijalle on selvää, mikä osuus on lähteestä ja mikä kirjoittajan omaa ajattelua.

Jos viite kohdistuu vain yhteen virkkeeseen tai virkkeen osaan, viite sijoitetaan omassa tekstissä virkkeen sisään sulkeisiin ennen virkkeen lopussa olevaa pistettä.

Esimerkki:

Kommunikoimatta jättäminen voidaan tunnistaa myös yrittäjillä tärkeänä vuorovaikutustapahtumana (Vesala, 1992, s. 53–56).

APA:n mukainen tapa kirjoittaa useamman virkkeen pituinen referoiva jakso voisi olla esimerkiksi seuraava:

Esimerkki:

Lena Näre (2023) tekee erottelun identiteettipopulismien ja intersektionaalisen identiteettipolitiikan välille. Identiteettipopulismien piirteitä ovat liberaali-individualistinen tasapäistäminen, identiteettipolitiikan diskursiivinen haltuunotto sekä fragmentaarinen teoria identiteettipolitiikasta. Tässä tutkielmassa tarkastellaan tällaista populismia. Intersektionaalisen identiteettipolitiikan puolestaan yhteiskunnan sortavien rakenteiden ja syrjinnän muotojen moninaisuuden ja samanaikaisuuden analyysi teoreettisesti ja empiirisesti, ja tässä tutkielmassa tämä käsite toimii referointipintana populismille.

Tässä esimerkissä ensimmäisessä virkkeessä on tuotu ilmi, mitä Näreen tekstistä tässä esitellään, ja viite siinä riittää – lukija ymmärtää, että seuraavissa virkkeissä olevat määritelmät koskevat annettua lähdettä. Kirjoittaja selvästi tuo tekstissä ilmi, mitkä asiat ovat hänen omiaan ajatuksiaan – lukijahan tietää, että Näre ei ole tätä tutkielmaa kirjoittanut. Tähän kappaleeseen ei voisi kappaleviitettä lisätä, sillä se antaisi ymmärtää, että Näre on nyt käsillä olevan tutkielman kirjoittaja. Muutenkaan ei ole kappaleeseen tarpeen lisätä viitteitä tai organisoida tekstiä uudestaan – tämä on erinomainen, selkeä ja APA:n mukainen tapa tehdä pidempi referoiva jakso.

Sosiaalitieteiden kandiohjelma ei suosittele kappaleviitteiden käyttöä, mutta ainakin toistaiseksi se on kuitenkin sallittua eli tämä poikkeus APA-ohjeesta on sallittu. Tässä viittaustavassa viitteen koskiessa tekstikappaleen useampaa aikaisempaa virkettä, sijoitetaan viite kyseisten virkkeiden perään viimeisen virkkeen loppuvälimerkin jälkeen. Tällöin viitteen loppupiste laitetaan sulkeiden sisään.

Esimerkki:

Muokkaamme jatkuvasti, usein tiedostamattamme, yksityisiä tunteitamme. Kykymme tunnetyöhön on kuitenkin myös organisaatioiden ja sosiaaliteknologian tiedossa ja näin valjastettavissa moninaisiin tehtäviin. Taloudellisen hyödyn tavoittelu on näistä selkein. (Ahokas, 1998, s. 132–133.)

Lukijaystävällinen tapa on kuitenkin aina huolehtia siitä, että lukija pystyy vaivattomasti erottamaan heti lukiessa, mikä on kirjoittajan omaa ajatusta ja mikä viitattua. Kappaleviitteen yhteydessä lukijaa pidetään ikään kuin jännityksessä siitä, kenen ajatusta nyt käydään, kun kappale pitää lukea loppuun ennen kuin näkee viitteen. Tekstistä saa myös elävämpää, jos ei laita lähdeviitettä kappaleen loppuun,

vaan mainitsee tekijän jo aikaisemmin. Muista olla kappaleviitteitä käyttäessäsi myös erityisen tarkkana siitä, että vahingossa väitä lähteessä puhuttavan omasta tutkielmastasi.

5 Lähdeluettelo

5.1 Lähdeluettelossa ilmoitetut asiat

Tekstin lopussa esitettävä lähdeluettelo antaa tarpeelliset tiedot jokaisen lähteen tunnistamista ja etsimistä varten. Lähdeluettelossa on kaikki ne ja vain ne lähteet, joihin tekstissä on tekstiviitteellä viitattu.

Lähdeluettelo laaditaan samalla kielellä kuin tutkielma. Lähteitä ei numeroida. Lähdetieto päättyy pisteeseen. Teokset järjestetään tekijänmukaiseen aakkosjärjestykseen. Kun käytetyssä lähteessä on useampi tekijä, heidän nimensä kirjoitetaan lähdeluetteloon lähteen mainitsemassa järjestyksessä.

Samankirjoittajan kirjoitukset järjestetään julkaisuvuoden mukaiseen järjestykseen, ja jos samalta vuodelta on useita teoksia, ne erotetaan toisistaan lisäämällä vuosiluvun jälkeen kirjain (2000a, 2000b jne.). Sama koskee myös useamman kirjoittajan yhteisiä julkaisuja, joissa kirjoittajat ovat samat. Samaa merkintää on käytettävä tietysti myös tekstissä. Jos tekijöillä on sama sukunimi, teokset järjestetään lähdeluetteloon siten, että etunimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä ensimmäinen kirjoitetaan lähdeluetteloon ensimmäisenä.

Koska lähdeluettelon tarkoituksena on helpottaa lähteisiin palaamista, täytyy lähdeviittausten olla paikkansapitäviä ja virheettömiä. Jokainen merkintä sisältää tavallisesti seuraavat elementit:

Tekijän/toimittajan (toim.) sukunimi, ensimmäisen nimen ensimmäinen kirjain. (Teoksen julkaisuvuosi). *Teoksen nimi*. Kustantajatiedot. DOI/URN/URL

Jos kyseessä on kirja tai kokoomateos, sen nimi kirjoitetaan kursiivilla. Jos kyseessä on artikkeli, kursiivilla tulee tiedelehden nimi ja vuosikerta.

Huomaa, että APA:n kuudennessa painoksessa ohjeistettiin lisäämään kustantajatiedoksi myös kustannuspaikka, eli se kaupunki, jossa kustantaja pääasiallisesti toimii. APA7 -ohjeessa tätä ei enää tarvita.

5.1.1 Kirjat

Sukunimi, Etunimen ensimmäinen kirjain. (vuosi). *Lähteen otsikko*. (Mahdollinen tarkennus painokseen). Kustantajan nimi.

Esimerkki:

Eskola, A. (1982). *Vuorovaikutus, muutos, merkitys*. Tammi.

5.1.2 Kokoomateokset

Viitattaessa tiettyyn kirjoitukseen/yksittäiseen artikkeliin kokoomateoksessa:

Kirjoituksen tekijän sukunimi, Etunimen ensimmäinen kirjain., (julkaisuvuosi). kirjoituksen nimi. Teoksessa Toimittajan etunimen ensimmäinen kirjain., Sukunimi (toim.), *Teoksen nimi* (sivunumerot.) Kustantaja.

Esimerkki:

Lipponen, J. (1995). Iso vai pieni laitos. Teoksessa J. Lipponen & P. Uusitalo (toim.), *Yliopisto ja valtiovalta* (s. 59–98). Gaudeamus.

Viitattaessa kokoomateokseen kokonaisuutena (tällainen viite tulee käytännössä vain harvoin – et tarvitse tätä jos viittaat edellisen esimerkin mukaisesti käyttämiisi artikkeleihin):

Liebkind, K. (toim.). (2000). *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Gaudeamus.

Kun viitataan vieraskieliseen alkuperäislähteeseen, tulee käyttää alkuperäisteoksen nimeä, jonka perään hakasulkuihin kirjoitetaan käänös (paitsi jos teos on ruotsin- tai englanninkielinen, jolloin alkuperäinen nimi riittää).

Esimerkki:

Helkama, K. (1999). Recherches récentes sur les valeurs [Viimeaikaista arvotutkimusta]. Teoksessa W. Doise, N. Dubois & J.-L. Beauvois (toim.), *La construction sociale de la personne* [Persoonallisuuden sosiaalinen konstruktio] (s. 61–73). Grenoble: Presses universitaires de Grenoble.

Jos julkaisusta on annettu lisäinformaatiota (kuten painos, volyymin numero jne.), joka helpottaisi lähteen tunnistamista ja löytämistä, merkitään informaatio sulkeissa välittömästi teoksen nimen jälkeen. Jos tekstiä on uudessa painoksessa muutettu, mainitaan painoksen numero.

Esimerkki:

Kaila, E. (1958). *Persoonallisuus* (5. painos). Otava. (Alkuperäinen teos julkaistu 1934.)

Gergen, K., & Gergen, M. (1986). *Social psychology* (2. uudistettu painos). Springer-Verlag.

5.1.3 Artikkelit

Tekijän sukunimi, Etunimen ensimmäinen kirjain. (vuosi). Artikkelin otsikko.

Lehden nimi, Vuosikerta (numero), sivut. DOI/URL

Sivunumeroihin ei tule s-merkintää.

Lähdeluetteloon on hyvä lisätä perustietojen lisäksi Digital Object Identifier eli DOI-tunniste (tai vaihtoehtoisesti URL-verkko-osoite, jos DOI-numeroa ei ole). Suositeltu tyyli on ilmoittaa DOI hyperlinkkinä osoitteeseen <https://doi.org>, jota seuraa artikkelin identifioiva tunnus. DOI sisältää itsessään tunnisteeseen artikkelin versiosta, joten tietoa siitä milloin artikkeli on ladattu ei tarvita. Älä laita DOI:n perään pistettä.

Esimerkki:

Preibisch, K., Dodd, W., & Su, Y. (2016). Pursuing the capabilities approach within the migration–development nexus. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(13), 2111–2127.

<https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1176523>

5.1.4 Sarjat ja tutkimusraportit

Kun viitataan yliopiston julkaisemaan sarjaan, merkitään sarjan nimi ja numero sulkeissa heti teoksen nimen jälkeen.

Esimerkki:

Vesala, K. M. (1996). *Yrittäjyys ja individualismi. Relationistinen linjaus* (Sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 2). Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.

Väitöskirjojen täytyy Suomessa olla julkaistuja ennen hyväksymistä. Väitöskirjat julkaistaan usein laitosten sarjajulkaisuissa.

Esimerkki:

Vainio, A. (2003). *One morality – or multiple moralities?* (Social psychological studies 7). Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.

5.1.5 Sanomalehdet, aikakauslehdet, blogit

Lähdeluettelossa sanomalehtien ja aikakauslehtien osalta merkataan sulkeissa myös julkaisupäivä.

Mikäli kirjoittaja ei ole tiedossa, käytetään niin viitteessä kuin lähdeluettelossa artikkelin nimeä. Lähdeluetteloon merkataan vuosiluvun lisäksi tarkempi päiväys. Blogiartikkelin ollessa kyseessä, laitetaan tekstin nimi kursiivilla. Kun kyseessä on artikkeli sanomalehden www-sivulla, laitetaan sanomalehden nimi kursiivilla.

Esimerkki:

Aalto, M. (23.10.2023). Ehdotus: vuorokausi HUSin sairaalassa maksaisisi lähes 60 euroa. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009941224.html>

Seppälä, T. (27.4.2023). *Ammattijärjestö voi olla yksi kollegoistasi*. Talentia. <https://www.talentia.fi/blogi/ammattijarjesto-voi-olla-yksi-kollegoistasi/>

Ukrainan sota – yliopiston suositukset. (16.8.2023). *Helsingin yliopiston verkkosivut*. <https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/ukrainan-sota>

5.1.6 Laki lähdeluettelossa

Tämä on yksi mahdollinen tapa merkitä laki lähdeluetteloon – luvussa 4.1.11 pohditaan lakiin viittaamisen käytäntöjä ja niihin liittyviä hankaluuksia. APA:n perusohjeen mukaan tekstissä ja lähdeluettelossa tulee olla samat tiedot, mutta jos tekstissä käytetään järjestyslukua, on epäselvää miten sitä tulisi lähdeluettelossa käyttää.

Lastensuojelulaki (2007). Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

5.1.7 Kun kaikki tieto ei ole saatavilla

Jos teoksen tekijänä on yhdistys, organisaatio tai instituutio, kirjoittaja on julkaissut organisaatio Jos kirjoittajaa ei mainita julkaisussa, merkintä aloitetaan sekä tekstiviitteessä että lähdeluettelossa suoraan julkaisun nimellä.

Esimerkki:

Tilastokeskus (1987). *Kuolemansyyt 1986* (SVT VI B: 142). Tilastokeskus.

Joskus julkaisuaika on tuntematon ja sivusto päivittyvä. Tällöin hakupäivä ilmoitetaan ennen verkko-osoitetta.

Esimerkki:

Luonto-Liitto (Julkaisuaika tuntematon) *Älä osta mitään -päivä*. Haettu 6.11.2023 osoitteesta <https://luontoliitto.fi/>

Teos voi olla myös julkaisematon. Tyypillisesti tällaisia ovat muun muassa pro gradu -tutkielmat ja liseniaatin työt.

Esimerkki:

Liimakka, S. (2001). *Hyvät, pahat ja ristiriitaiset. Ruumiillisuus nuorten naisten sosiaalisina käsityksinä ja yksilöllisinä kokemuksina.* Julkaisematon sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

5.1.8 Muut erikoislähteet

Tässä ohjeessa ei varmasti ole käyty läpi kaikkia mahdollisia erikoistapauksia. Tämä on tietoinen valinta – ohjeen tavoitteena on opastaa APA-viittauskäytännön yleistapauksiin. Yleensä opiskelija tutkielmissaan ja esseissään viittaa tieteellisiin lähteisiin, ja tietyt hankalat erityistapaukset on hyvä tuoda esille ja näitä on tässä ohjeessa nostettu. Jos haluat viitata johonkin materiaaliin, jota tässä ohjeessa ei ole käsitelty, voi käyttää mitä tahansa APA-ohjeistusta. APA:n virallinen englanninkielinen ohjeistus on osoitteessa <https://apastyle.apa.org/> ja suomeksi esimerkiksi Oulun yliopiston kirjasto ylläpitää hyvää ohjeistusta osoitteessa <https://libguides oulu.fi/tieteellinentiedonhankinta/apa> Myös kirjamuotoiset APA-manuaalit ovat saatavissa yliopiston kirjastosta.

6 Kirjoittamiseen liittyviä ohjeita

Tarkemmat ohjeet tutkielman kirjoitusasuun liittyen sekä valmiin mallipohjan löydät opiskelijapalveluiden ohjeista: <https://studies.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/tutkielma-ja-kypsyysnayte-kandiohjelmassa#paragraph-656>

6.1 Kirjasin, rivivälit ja marginaalit

Mallipohjassa käytetään kahta kirjainta (fonttia): otsikoissa kirjain on Arial. Arialia käytetään myös kaavojen, kuvioden ja kuvien (kuva)teksteissä. Tekstikappaleissa käytettävä kirjain on Georgia. Kun käytät tämän mallipohjan tyylejä, kirjaimet ja rivivälit tulevat automaattisesti oikein. Rivivälinä on 1,5.

Mallipohjan sivuasetukset ovat:

- sivun koko A4 (210 x 297 mm)
- ylä- ja alamarginaalit 2,5 cm
- vasemman ja oikean reunan marginaalit 2 cm.

Kaikissa mallipohjassa käytettävissä tyyleissä on tekstin vasen reuna tasattu ja oikeassa reunassa on liehu (sitä ei ole tasattu). Liehureuna parantaa asiakirjan saavutettavuutta.

1.1.3 Otsikkotasot

Opinnäytteessä ensimmäinen numeroitava luku on johdanto. Kaikki tekstiluvut numeroidaan. Lähteitä ja liitteitä ei numeroida.

Jos jaat luvun alalukuihin, niitä tulee olla aina vähintään kaksi. Ensimmäisen tason (koko luvun) otsikkona käytetään tyyliä Otsikko 1 (Arial 14), toisen tasontyylinä Otsikko 2 (Arial 12) ja kolmannen tason otsikossa tyyliä Otsikko 3 (Georgia 12).

Otsikoiden ylä- tai alapuolelle ei lisätä tyhjää riviä.

1.1.4 Sivunumerointi

Sivunumerointi alkaa tutkielman ensimmäiseltä sivulta, mutta sivunumero tulee näkyviin vasta johdannon ensimmäiseltä sivulta alkaen. Sivunumero on sivun oikeassa ylä laidassa.

Muista numeroida lähdeluettelosivut aina tekstin jatkoksi. Liitteet tulee myös numeroida, mikäli niihin viitataan tekstissä.

6.2 Alaviitteet ja loppuviitteet

Joskus on perusteltua laittaa tekstiin sellaista tietoa, joka ei varsinaisesti kuulu tekstiin, mutta jonka kirjoittaja kuitenkin haluaa tuoda lukijan tietoon. Tällöin voidaan käyttää alaviitettä. Alaviitteet numeroidaan ja numero sijoitetaan yläindeksiksi sen sanan tai virkkeen loppuun, johon se kuuluu.

6.3 Aikamuotojen käyttö

Mennyt aikamuoto soveltuu erityisesti tulosten kuvailuun ja kirjallisuuskatsaukseen. Mennyttä aikamuotoa tulisi käyttää silloin, kun viitataan aikaisempaan tutkimukseen, oman tutkimuksen kulkuun sekä omiin ja muiden tuloksiin.

Preesensmuoto soveltuu termien selityksiin, määritelmiin, teorian esittelyyn ja teoriasta johdettuihin väittämiin, erilaisiin taulukoihin ja kuvioihin viittaamiseen sekä tutkimustuloksista keskusteluun ja päätelmien esittämiseen.

6.4 Verbin muoto (persoona)

Nykyisin tieteellisessä kirjoittamisessa suositaan yhä enemmän yksikön ensimmäisen persoonan käyttöä. Passiivin käyttö ei tee tutkimuksesta sen tieteellisempää, vaan pikemminkin ilmaisu on usein jäykkää ja mutkikasta ja siten epätarkkaa. Me-pronominilla viitataan vain yhtä useampaan tekijään eikä sitä näin ollen normaalisti käytetä tutkielmissa. Kun olet itse tehnyt jotain, voit hyvin sen lukijalle kertoa. Minämuodon käytössä on kuitenkin oltava varovainen. On syytä muistaa, että kyseessä on tieteellinen teksti eikä mielipidekirjoitus, ja asioiden esittäminen omina näkemyksinä tai mielipiteinä ei tieteelliseen tekstiin kuulu.

6.5 Kielenkäyttö

Tieteellisen tekstin pitää olla asiallista, mutta ikävää sen ei tarvitse olla. Hyvää ja vaihtelevaa kieltä oppii kirjoittamalla ja lukemalla paljon. Älä kirjoita vaikeaselkoisesti ja vierasperäisin sanoin vain vaikuttaaksesi viisaammalta: useimmiten helposti luettava teksti kertoo asian paremmasta ymmärtämisestä ja sisäistämisestä. Hyvä kirjoittaja osaa kirjoittaa suomeksi. Tieteellisissä teksteissä tämä tosin joskus tuottaa ongelmia, sillä kaikille termeille ei ole olemassa hyvää suomenkielistä vastinetta. Tarpeen vaatiessa voit tehdä käännöksen itse ja antaa vaikkapa sulkeissa lisäksi alkuperäisen termin. Kannattaa myös kysyä opettajalta, onko käyttämällesi vieraskieliselle termille olemassa vakiintunutta suomenkielistä käännöstä. Toisaalta tulee välttää myös liian arkikielisiä ilmaisuja. Esimerkiksi sana nihkeä on vakiintunut tv-uutisten kieleen, mutta tieteelliseen kielenkäyttöön se on liian epätäsmällinen.

Kirjoita aina kokonaisia lauseita, älä jätä verbiä pois! Käytä kirjoittaessasi vaihtelevaa virkerakennetta: päälauseita, sivulauseita, lauseenvastikkeita. Jos käytät pelkkiä päälauseita, tekstistä tulee töksähtelevää. Toisaalta liian pitkät, monista toisilleen alisteisista sivulauseista koostuvat virkkeet ovat vaikeita lukea. Käyttäessäsi lauseenvastikkeita ole huolellinen, sillä niissä tulee helposti virheitä ja niiden liiallinen käyttö tekee tekstistä hankalan. Kappalejaon pitää olla johdonmukainen, ja liian pitkiä kuten liian lyhyitäkin kappaleita tulee välttää. Pyri kirjoittamaan yksinkertaisia lauseita ja vältä turhaa koreilua. Tärkeiden asioiden pitää erottua vähempiarvoisista ja merkittävimmät asiat kannattaa sijoittaa lyhyehköihin lauseisiin, jotta ne varmasti huomataan. Välimerkkien oikea käyttö selkeyttää tekstiä ja helpottaa lukemista.

7 Hyväksi havaittuja keinoja edesauttaa kirjoitusprosessia

Kirjoitusprosessia on tutkittu tieteellisesti. Kaikilla opettajilla on omakohtaista kokemusta kirjoittamisesta ja kirjoittamisen ohjaamisesta. Jokainen meistä on omanlaisensa kirjoittaja. Joitain useimmille ihmisille hyvin soveltuvia neuvoja voidaan kuitenkin antaa.

1. Kun olet alustavasti perehtynyt aihepiiriisi, mieti, mikä on työsi keskeisin kysymys tai sen tärkeimmät teemat. Tee alustava sisällysluettelo. Listaa kussakin luvussa käsiteltävät asiat ja kunkin kappaleen ydinsanoma. Tarkista, että työ muodostaa loogisen kokonaisuuden.
2. Käsitekarttojen avulla voit selkeyttää ajatuksiasi. Mitkä ovat työsi keskeiset käsitteet? Mikä on niiden suhde toisiinsa?
3. Tee itsellesi välitavoitteita. Pilko työ pienempiin kokonaisuuksiin ja aikatauluta niiden valmiiksi saaminen.
4. Työn edetessä saattaa käydä niin, että alkuperäinen kysymyksesi osoittautuu epäkiinnostavaksi tai muusta syystä vaikeaksi tarkasteltavaksi. Olet ehkä jo kirjoittanut tekstiäkin siitä. Uskalla kuitenkin tarvittaessa luopua alkuperäisistä ajatuksista ja alustavista tekstikatkelmista. Mikäli toistuvasti olet luopumassa alkuperäisistä ideoistasi, testaa ajatuksesi esimerkiksi ohjaajallasi – saattaahan olla, että olet ylikriittinen oman tekstisi suhteen.
5. Anna teksti luettavaksi muutamalle opiskelutoverillesi ja pyydä heiltä kriittisiä kommentteja tekstin ymmärrettävyydestä. Toisen tekstiin perehtyminen vie aina aikaa, joten esimerkiksi kurssien alussa kannattaa sopia vastavuoroisista toisten tekstien ennakkokommentoinneista.
6. Myös aiheesta puhuminen ääneen ystävien kanssa voi helpottaa kirjoittamista. Yksi keino on myös se, että kuvittelee kirjoittavansa ystävilleen tai sukulaisilleen ja siten yrittää ilmaista asiat mahdollisimman konkreettisella kielellä ilman ajatuksia ”tieteellisyyden” vaatimuksista.
7. Anna tekstin tarvittaessa levätä päivä tai pari. Joskus etäisyyden ottaminen auttaa näkemään kokonaisuuden paremmin. Varo kuitenkin sitä, ettei työn lepopäiviä kerry liikaa.
8. Jos sinusta tuntuu, että ”tekstiä ei millään synny”, istu koneen ääreen ja päätä, ettet poistu siitä esimerkiksi neljään tuntiin. Harva jaksaa istua mitään tekemättä neljää tuntia.

9. Opettele jo varhaisessa vaiheessa hyödyntämään esimerkiksi Refworks-tietokantajärjestelmää.
10. Ota oppia hyvissä lehdissä julkaistuista artikkeleista. On myös hyödyllistä lukea jo hyväksytyjä graduja, vaikka ne eivät olisikaan ihan samasta aiheesta kuin omasi.

Muista, että myös opettajat ja ohjaajat kokevat joskus kirjoittamisen vaikeaksi. Jos työsi ei etene ja yllä esitetyistä neuvoistakaan ei ole hyötyä, älä viivyttelä vaan ota yhteyttä ohjaajaan.